Govor visokog predstavnika Paddyja Ashdowna: “Deset godina nakon Daytona: Izgledi za suradnju i budućnost BiH”

u organizaciji Slovenije kao predsjedavajućeg OSCE-a

Osnovni ustavni test: Da li će uspjeti?

Dame i gospodo,

U ovoj prostoriji vidim mnoga poznata lica – neka od tih lica su mi postala posebno poznata u proteklim sedmicama kako su se naši putevi ukrštali u različitim gradovima, ustvari na različitim kontinentima, tokom izvanredne serije konferencija o budućnosti Bosne i Hercegovine.

Spomenuo sam ovo jer to predstavlja više od društvenog interesovanja – jer govorimo o novim mogućnostima za Bosnu i Hercegovinu, zemlju koja je u posljednjih nekoliko mjeseci napravila značajnu prekretnicu.

Prva stvar je bila postizanje političkog sporazuma o koracima koje je je neophodno preduzeti da bi se stvorila demokratski kontrolirana, moderna i efikasna policijska služba.

To je otvorilo put otpočinjanju pregovora oko Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom unijom – zvanična pozivnica vanjskih ministara zemalja članica Evropske unije, kao što vam je poznato, je upućena prije samo sedmicu dana, a sami razgovori su svečano otpočeti prošli petak ovdje u Sarajevu u prisustvu komesara EU za proširenje, Olli Rehna.

I ova serija događaja, od takvog značaja za *budućnost* BiH, se dešavala na ili oko desete godišnjice događaja koji predstavlja jedan od najznačajnijih događaja u njenoj novijoj historiji – potpisivanje Daytonskog mirovnog sporazuzma.

Konferencije kojima smo prisustvovali nisu bile organizirane samo u znak obilježavanja godišnjice. Povod za njih je bio prelazak u *slijedeću* fazu procesa razvoja. Konferencije su se bavile značajnijim strateškim pitanjima, pitanjima koja se moraju pravilno shvatiti ako Bosna i Hercegovina želi uspješnu nadgradnju na temelje koji su, sa značajnim teškoćama, postavljeni u toku posljednih deset godina.

U tom smislu posebno sam zadovoljan da je upravo OSCE, koji je imao istaknutu i izuzetno konstruktivnu ulogu u pružanju podrške ključnim stubovima institucionalnog razvitka i oporavka Bosne i Hercegovine, organizirao ovu konferenciju. OSCE kao organizacija sa sobom donosi bogatstvo stručnosti i iskustva, što se uvijek odražavalo u ličnoj i profesionalnoj posvećenosti mojih kolega Douga Davidsona i Boba Beecrofta.

Nakon otpočinjanja pregovora oko Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sada Bosna i Hercegovina iz faze implementacije mira odlučno pristupa maratonskom zadatku uspostave dobrog načina upravljanja i uvođenja evropskih standarda u svoj politički i ekonomski život.

To je nešto što međunarodna zajednica ne može učiniti umjesto Bosne i Hercegovine.

Naš zadatak je bio da pomognemo u stvaranju održivih institucija i da ih postavimo u koherentan zakonodavni i praktični okvir, ali sada građani Bosne i Hercegovine treba da učine da ove institucije rade te da prošire i ojačaju njihov okvir.

Kako budemo prelazili u novu fazu Bosna i Hercegovina sama mora preuzeti punu odgovornost za proces reformi.

Vlasti Bosne i Hercegovine su ti koji moraju donijeti relevantne odluke u vezi sa evropskim integracijama i to moraju učiniti vlastitim snagama.

Međutim, želim jasno staviti do znanja da to ne znači da međunarodna zajednica ili Vijeće za implementaciju mira trebaju da počnu smanjivati svoj angažman u Bosni i Hercegovini. BiH još uvijek treba zajedničku podršku, uključujući i podršku zemalja koje nisu članice Evropske unije, a koje su joj pomogle da krene putem oporavka u

posljednjih 10 godina. BiH još uvijek treba EUFOR.

Situacija u Bosni i Hercegovini je jedinstvena i po mom mišljenju zahtijeva jedinstven odgovor Evropske unije i međunarodne zajednice u cjelini. Moramo izraditi pristup koji u obzir uzima činjenicu da je Bosna i Hercegovina danas djelomično angažirana na stabilizaciji mira, a djelomično na pristupanju Evropskoj uniji. Stoga zemlje koje su članice Vijeća za implementaciju mira moraju ostati i dalje uključene, a međunarodne organizacije, posebno NATO, UN i OSCE, moraju nastaviti da budu u potpunosti aktivne tokom tranzicije ove zemlje.

Naše aktivnosti su u proteklim godinama bile usmjerene ka stvaranju institucija koje će služiti građanima i omogućiti integraciju u evroatlantske strukture.

Svaka nova institucija, svaki novi prijedlog reforme treba biti podvrgnut jednom veoma bazičnom testu u obliku dovoljno direktnog pitanja.

Da li će to uspjeti?

Ako institucija neće djelovati nema nikakve svrhe nametnuti je narodu Bosne i Hercegovine. Učiniti tako nešto bilo bi bezobzirno ili drsko ili oboje.

Imajući na umu ovaj test napravimo pregled svega onoga što je učinjeno u proteklim godinama.

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je prošireno, a pozicija predsjedavajućeg ojačana.

Kao što vam je poznato često sam govorio o « lakoj državnoj strukturi koja upravlja visoko decentraliziranom državom», nekom strukturom koja je možda uporediva sa Belgijom ili Švajcarskom. U tom smislu, proširenje i jačanje Vijeća ministara je bilo korisno. Ne bismo aktivnosti vodili na način na koji jesmo da smo u principu željeli podržati centraliziranu vladu. Naprotiv, daytonski model osigurava značajno decentralizirani model vlasti i taj model sa delegiranjem ovlasti se čini kao nešto što mnogi u BiH žele, model koji im pruža optimalan balans odgovarajuće koordinacije, usmjeravanja i međunarodnog prisustva iz centra sa odgovarajućim obimom samouprave na periferiji.

Mi smo ojačali Vijeće ministara sa jasnim ciljem da pojačamo efikasnost i funkcionalnost vladajućih struktura. Ovaj proces je isto tako bio u skladu sa zahtjevima evro-atlantskih integracija.

Bosni i Hercegovini, kao i svakoj drugoj zemlji, *treba* ministarstvo odbrane, ministarstvo pravde i ministarstvo sigurnosti.

Ova ministarstva rade na ključnim zadacima koji se jedino mogu provesti efikasno na državnom nivou.

Logika uspostave ovih ministarstava se ne može ignorirati. Njihovo uspostavljanje se zasniva na zdravom razumu.

Isti zdrav razum, rekao bih, odnosi se i na uspostavu ministarstava poljoprivrede i zdravlja BiH.

Dakle, vodeći princip nije centralizacija nego funkcionalnost.

Funkcionalnost određuje koliko mnogo i koliko dobro vlast služi građanima.

To bi zaista trebalo da bude prevashodni uslov za svaku političku inicijativu.

Isti test može se primjeniti na Visoko sudsko i tužilačko vijeće, koje je transformirano u potpuno domaću instituciju, i na nedavno osnovani Sud BiH, koji se sada bavi borbom protiv organiziranog kriminala.

Ove institucije se bave rješavanjem problema koji većina građana BiH stalno stavlja na sami vrh lista prioriteta, tj. borbe protiv kriminala.

Carinske službe su ujedinjene, a za manje od šest sedmica doći će do uvođenja PDV-a. Ovo dvoje predstavlja praktične mjere koje imaju za cilj ostvarenje konkretnih koristi.

Ujedinjenje carinskih službi već je unaprijedilo prikupljanje prihoda ove godine, što znači više novca za javne

usluge.

Uvođenje PDV-a je ogroman zadatak i on je predstavljao veliki napor za kapacitete zemalja, uključujući i moju, koje su imale sofisticiranije i bolje finansirane administrativne strukture. Međutim, koristi PDV-a opravdavaju napore koji su potrebni za njegovo uspješno uvođenje. Ovaj sistem će učiniti sistem indirektnog oporezivanja u BiH pravednijim i produktivnijim i pripremit će zemlju za dalje kretanje u ključnoj oblasti evropske integracije. Organi u BiH su odabrali *najjednostavniji* sistem, jedinstvenu stopu od 17 posto, bez izuzetka. Neki su zastupali tezu da će ovo pogoditi siromašne. U stvari, ono će sigurno pogoditi one koji bi i te kako iskoristili praznine koje bi nastale uvođenjem višestruke stope ili uvođenjem sistema izuzetaka – a korupcija i utaja poreza su predugo opsjedale fiskalni sistem BiH da bi im se dozvolilo da se uvuku na mala vrata.

Zadnje što se ima reći za PDV je da će se teret poreznih obaveza rasporediti ravnomjernije i pravičnije, a istovremeno će povećati prihode koje vlasti mogu trošiti na usluge građanima, uključujući najugroženije kategorije.

Hoće li to funkcionirati? Da, hoće.

Ostale ekonomske reforme, od kojih su mnoge bile teške, i od kojih su mnoge bile odlagane zbog političkog prepiranja i parlamentarne paralize, već pokazuju da funkcioniraju. Rast GDP -a ove godine iznosi 5,6 posto, što je najviši iznos na Balkanu. Inflacija miruje na 0,5 posto, i ona je najniža na Balkanu. Strana direktna ulaganja povećana su za 25 posto u 2004. godini. Izvoz je porastao za 25 posto, a industrijska proizvodnja je također porasla za oko jednu četvrtinu.

Ovo sve znači viši životni standard i više posla – što svakako nije dovoljno visok životni standard niti je to dovoljno posla – ali korelacija između reforme, s jedne strane, i opipljive koristi, s druge, je jasna. To je korelacija koja se mora održavati i jačati.

U drugim područjima pomaci se ogledaju u uspostavi jedinstvenog obavještajnog sistema, u postavljanju temelja za razvoj modernog, demokratski kontroliranog i efikasnog policijskog sistema, u osiguravanju jedinstvene odbrambene strukturei u transferu optuženika za ratni zločin u Hag.

Sve ovo, na različite načine, pojačava sigurnost građana BiH i sigurnost zemlje kao cjeline.

Ove aktivnosti pružaju korist. One funkcioniraju.

Mostar se može posmatrati kao mikrokosmos ovoga svedržavnog procesa.

Koraci koji su poduzeti 2004. godine na ujedinjenju gradske administracije sada počinju da se isplaćuju.

Kome?

Ljudima koji žive u Mostaru.

Kritike, naravno, dolaze sa svih strana. Neki govore kako je proces ujedinjenja bio prespor, prebrz, preskroman, preambiciozan.

A, da li je funkcionirao?

Pa, pogledajmo konkretne rezultate koji se tiču građana.

Mostar sada ima bolji sistem prikupljanja otpada, manju cijenu administracije, brži odziv hitnih službi, a infrastruktura se sistematski unapređuje.

On funkcionira.

Reforme koje smo proveli u posljednjih nekoliko godina su donijele poboljšanja građanima BiH. Obim u kojem su ove reforme doprinijele tim poboljšanjim predstavlja ključni kriterij na osnovu kojeg se o njima treba donijeti ocjena.

Reforme koje trenutno provodimo kako bismo BiH poveli dalje na putu ka Evropi moraju se ocijeniti na isti način.

A reforme o kojima se razgovaralo na konferencijama koje su održane u cilju obilježavanja desete godišnjice

potpisivanja Daytonskog sporazuma – i o kojima su u velikoj mjeri razgovarali građani BiH među sobom te mediji – se isto tako moraju podvrgnuti ovom osnovnom testu.

Hoće li te reforme funkcionirati?

Uzmite primjer Predsjedništva.

Tri člana ili jedan? Birani od strane građana ili političkih stranaka ili parlamentarne skupštine? Birani na period od osam mjeseci ili dvije godine ili četiri godine?

Do sada, pažnja se posvećivala rješavanju ovih pitanja osiguranjem optimalnog predstavljanja konstitutivnih naroda BiH.

Ali pretpostavimo da uspostavimo Predsjedništvo koje ispunjava kriterije predstavljanja.

Šta ako ne funkcionira?

Šta ako je krajnje nefunkcionalno?

Šta ako je skupo, nepraktično i neefikasno?

Bi li to bilo u službi interesa građana BiH?

Jasno da ne bi.

Pitanje promjene ustava je sada potpuno u rukama političkih predstavnika BiH. Predstavnici međunarodne zajednice i dalje ostaju potpuno angažirani ali u svojstvu promatrača. Načini na koje međunarodna zajednica može olakšati ovaj proces, pružajući pomoć kada od nje to zatraže strane u BiH će bez sumnje biti pitanje kojim će se baviti moj nasljednik.

Ali ako mogu dati polaznu misao – zasnovanu na tri i pol godine iskustva na funkciji visokog predstavnika, te na osnovu tijesnog i aktivnog angažmana u BiH deceniju prije toga, rekao bih da će uspjeh ili neuspjeh predstojećih ustavnih inicijativa ovisiti o tome koliko će efektivno dovesti do poboljšanja na terenu.

Političari vole da s entuzijazmom govore o stvarima.

Građani nemaju vremena za to – a nemaju ni mnogo strpljenja za isto, i ko bi ih i mogao kriviti za to.

Njima je stalo do škola i bolnica i radnih mjesta. Sasvim s pravom će s nevjericom i nezadovoljstvom gledati na svaki razgovor o promjeni ustava koji nije jasno i neposredno u funkciji osiguranja nužno potrebnih poboljšanja životnog standarda u BiH.

Hoće li funkcionirati?

Ovo mora biti osnovni test kroz koji moraju proći svi ustavni prijedlozi.

Jugoistočna Evropa

Naglasio sam vezu između reformi i poboljšanja.

Ove dvije stvari idu zajedno – ili barem treba da idu zajedno.

Reforme su jedino korisne ukoliko donose poboljšanja, a moguće su tokom dužeg perioda samo ako imaju podršku građana koja se stvara poboljšanjima koje su te reforme donijele.

Isto tako, reforme se mogu uvesti i provesti lakše ukoliko se to radi u regionalnom kontekstu.

Od prošle sedmice, sa otpočinjanjem pregovora o stabilizaciji i pridruživanju između BiH i Evropske unije, cijeli region, bez izuzetaka, je na istom putu – ka punoj integraciji u Evropu.

Ovo znači da BiH može učiti iz iskustva privreda sujednih zemalja.

Ovo također znači – a i Pakt stabilnosti, naročito u slučajevima gdje je promovirao regionalnu slobodnu trgovinu, je to pokazao – da postoje važne regionalne sinergije koje podržavaju reformu.

Srbija i Crna Gora i Hrvatska su uključene u proces evropskih integracija. Njihov uspjeh će se utvrditi na osnovu njihove dobrosusjedske podrške BiH, a napredak BiH će uveliko biti potpomognut saradnjom koja se sada razvija i unapređuje između nje i njenih najbližih susjeda.

Ovo nosi prednosti za sve.

Zemlje jugoistočne Evrope mogu zajedno ostati siromašne, ili mogu zajedno postati bogate. Njhove su sudbine međusobno povezane.

Ja ne znam nikoga ko želi ostati siromašan.

A da bi postali bogati, moraju provesti reforme koje će ojačati tržišnu ekonomiju – reforme koje će na pitanje “hoće li funkcionirati” odgovoriti sa “da, hoće, da, može, da, mora”.

Hvala vam.